

Muutoksen mahdollisuus

Laskutavasta riippuen vähintäänkin kolme poliittisen järjestelmän kumousta viime vuosisadalla läpikäyneeseen Venäjään liitetään yleisissä mielikuvissa usein suorastaan geneettinen kumouksellisuus. Entisessä itäisessä Euroopassa kansalaisyhteiskunnan piti yleisesti hyväksytyyn käsityksen mukaan toimia viimeisen muutoksen toteuttajana. Bill Clintonin hallinto antoi vuosituhannen vaihteessa USAID:lle (*US Agency of International Development*) tehtävän tukea kansalaisyhteiskunnan rakentamista, minkä uskottiin tukevan itäisen Euroopan demokratisoitumista ja Yhdysvaltojen ja lännen ulkopoliittisia tavoitteita. Uskomuksena oli, että näin syntyvät demokraattiset hallitukset edistävät sitoutumista kansainväliseen lakiin sekä ylläpitävät vakautta ja politiikkaa, jotka johtavat kestävään kehitykseen, taloudelliseen kasvuun ja laajenevaan kansainväliseen kauppaan. Kasvavan taloudellisen yhteistyön puolestaan katsottiin vähentävän keskinäisten konfliktien mahdollisuutta. Nykyisellä runsaan kymmenen vuoden näytöllä on vaikea sanoa, onko kehitys mennyt toivottuun suuntaan. Aivan ongelmaton se ei kuitenkaan ole ollut.

Mittavan läntisen tuen seurauksena kansalaisjärjestöjen ja erityisesti niissä työskentelevien määrä kasvoi nopeasti. Viime vuonna Venäjällä rekisteröitiin noin 220 000 ei-kaupallista järjestöä. Niiden ongelmana vain on ollut olematon tunnettuus ja ihmisten epäusko henkilökohtaisen vaikuttamisen mahdollisuuksiin ylipäätään. Ihmisten epäuskoon kansalaisjärjestöjä kohtaan on ainakin kaksi syytä. Ensinnäkään valtion kontrolloimat sähköiset tiedotusvälineet eivät tuo niitä esille, ja toisaalta monet niistä ovat toimineet liian leimallisesti rahoittajiensa agendalla ja

palkattujen työntekijöiden varassa. Ilahduttaviin poikkeuksiin kuuluu myös paljon julkisuutta saanut Himkin metsää puolustava kansalaisliike, jonka toiminta johti presidentti Medvedevin päätökseen keskeyttää tienrakennustyöt.

Tosin voi olla, että asiaa edesauttoi myös Kremlin halu päästä eroon Moskovan itsevaltaisesta pormestari Juri Lužkovista, joka tunnettiin paitsi miljardöörivaimonsa Jelena Baturinan liiketoimien menestyksen takaajana, myös tiehankkeen isänä. On sanomattakin selvää, että tiesuunnitelmien taustalla vaikuttivat myös merkittävät taloudelliset edut.

Lužkovin erottamisen kaava on Neuvostoliiton ja Venäjän politiikasta perin tuttu. Sen sijaan, että puututtaisiin tyytymättömyyttä aiheuttaviin laajempiin rakenteellisiin ja poliittisiin ongelmiin, uskotellaan kansalle, että kun ei ole ongelmien aiheuttajaksi nimettyä henkilöä, ei ole enää myöskään ongelmia. Voi olla, että Moskova sai Sergei Sobjaninista hieman vähemmän brutaalisti toimivan pormestarin, mutta ongelmat teiden huonosta kunnosta ja liikenneruuhkista sosiaaliseen eriarvoisuuteen ja köyhyyteen ovat yhä ratkaisematta.

Ei myöskään ole sanottu, että Himki-liike olisi saavuttanut tavoitteensa. Metsää on jo hakattu pitkälti suunnitelmien mukaisesti, ja Moskova tarvitsee joka tapauksessa paremmat liikenneyhteydet lentokentälle. Medvedev ei myöskään peruuttanut tiehanketta vaan ainoastaan keskeytti sen toistaiseksi. Tämä kertoo silti paljon Venäjän poliittisesta kulttuurista. Tarvitaan ”hyvän tsaarin” väliintulo panemaan ”vääräydellä ja viekkauksella” toimivat virkamiehet kuriin, että oikeus tapahtuisi.

Jotain Venäjän valtaapitävien uudesta suhtautumisesta kansalaisyhteiskuntaan saattaa kuitenkin kertoa se, että Himki-liikkeen johtohahmoihin kuuluva Jevgenija Tširikova valittiin Venäjän alueiden kansalaisjärjestöjen koordinaationeuvoston puheenjohtajaksi yhdessä Oikeudenmukainen Venäjä -puolueen edustajan kanssa. Kyse voi olla sekä vallan aidosta pyrkimyksestä vuoropuheluun kansalaisyhteiskunnan kanssa että myös keino hillitä kriittisiä ääniä integroimalla ne osaksi valtiollisia apparaatteja. Tämä tosin ei ole mitenkään Venäjä-spesifi ilmiö vaan on kaikkialla osa kansalaisjärjestön yhteiskunnallisen vaikuttamisen perusdilemmaa.

On kuitenkin selvästi nähtävissä, että Venäjä rakentaa omanlaistaan kansalaisyhteiskuntaa – ei-kaupallisten järjestöjen verkostoa, niin kuin kansalaisjärjestöjä siellä kutsutaan. Venäläisen kansalaisyhteiskunnan keskeinen piirre on se, että järjestöjen toimintakenttää pyritään rajamaan voimakkaasti valtion taholta siten, että suora poliittinen vaikuttaminen jää niiden toiminnan ulkopuolelle. Rajamaastoon sijoittuvat järjestöt, esimerkiksi kansalaisoikeusryhmät, joutuvat herkästi erilaisten hallinnollisten rajoitusten ja painostustoimien kohteeksi. Sama koskee poliittisen opposition toimintaa, josta Moskovan kaupungin duuman vaalit runsas vuosi sitten oli viimeisin esimerkki. Lužkovin johtama ja Yhtenäinen Venäjä -puolueen miehittäjä virkakoneisto väärensi räikeästi vaalituloksen ja esti jo etukäteen osaa oppositiota edes rekisteröitymästä ehdokkaaksi.

Seuraaviin duuman vaaleihin 2011 ja presidentin vaaleihin 2012 valmistautuminen on jo käynnissä. Tämä on saanut politiikan kommentaattorit arvuuttelemaan Putinin ja Medvedevin aikomuksia. Ainoa mitä niistä tähän mennessä tiedämme, on se että tandem hallitsee toistaiseksi suvereenisti maan asioita, eikä politiikan linjaroista juuri voi puhua. Asettuuko jompikumpi presidenttiehdokkaaksi, on toinen kysymys. Luultavasti tässä kannattaa uskoa sitä mitä tan-

demin puolelta on viestitty. Medvedev ja Putin ilmoittavat – ja siis samalla myös päättävät – myöhemmin, kenestä tulee presidentti.

Lähinnä oikeistoliberaaliksi luonnehdittava länsimielinen, duuman ulkopuolinen oppositio puolestaan pyrkii nimeämään yhteisen presidenttiehdokkaan. Se on muodostanut koalition ”Korruptiosta ja häväistyksistä vapaan Venäjän puolesta”, joka aikoo osallistua myös duuman vaaleihin. Hankkeen takana ovat Boris Nemtsov, joka kuului Jeltsinin ajan liberaaliuudistajiin ja joka johtaa tällä hetkellä Solidaarisuus liike -nimistä koalitiota, Demokraattinen valinta liikkeen Vladimir Milov, joka oli Mihail Kasjanovin hallituksen energiaministeri, entinen pääministeri ja Kansan Demokraattinen Liitto -puolueen johtaja Mihail Kasjanov ja Republikaani-puoluetta johtava Vladimir Ryžkov. Huomiota herättää se, että joukosta puuttuvat Toinen Venäjä -liikkeenä aiemmin toiminut mutta pari vuotta siten hajaantunut oppositio, jota edustavat mm. Garri Kasparov, Eduard Limonovin johtama Kansallisbolševistinen puolue ja kirjava joukko muita ryhmittymiä. Myöskään vielä takavuosina duumaan edustajia saanut ja lähinnä keskustaliberaalina puolueena pidetty Jabloko ei ole mukana uudessa oppositiorintamassa. Lisäksi presidentinvaaleihin on odotettavissa mukaan myös populistisi Vladimir Žirinovksi ja kommunistien Gennadu Zjuganov. Toisin kuin usein sanotaan, näyttää siltä, että opposition yhdistymistä estävät ainakin yhtä paljon poliittiset linjaerot kuin eri johtajien suuri ego ja kyvyttömyys yhteistyöhön.

Helsingissä 9.12.2010

Markku Kangaspuro